

دانشگاه ساه نور

نظريه‌های شخصيت

(كارشناسي ارشد روان‌شناسي)

دكتور مجيد صفاري نيا

امروزه کتاب‌خوانی و علم‌آموزی، نه تنها یک وظیفه‌ی ملی، که یک واجب دینی است.

مقام معظم رهبری

در عصر حاضر یکی از شاخصه‌های ارزیابی رشد، توسعه و پیشرفت فرهنگی هر کشوری میزان تولید کتاب، مطالعه و کتاب‌خوانی مردم آن مرز و بوم است. ایران اسلامی نیز از دیرباز تاکنون با داشتن تمدنی چندهزارساله و مراکز متعدد علمی، فرهنگی، کتابخانه‌های معتبر، علما و دانشمندان بزرگ با آثار ارزشمند تاریخی، سرآمد دولت‌ها و ملت‌های دیگر بوده و در عرصه‌ی فرهنگ و تمدن جهانی به‌سان خورشیدی تابناک همچنان می‌درخشد و با فرزندان نیک‌نهاد خویش هنرنمایی می‌کند. چه کسی است که در دنیا با دانشمندان فرزانه و نام‌آور ایرانی همچون ابوعلی سینا، ابوریحان بیرونی، فارابی، خوارزمی و ... همچنین شاعران برجسته‌ای نظیر فردوسی، سعدی، مولوی، حافظ و ... آشنا نباشد و در مقابل عظمت آنها سر تعظیم فرود نیاورد. تمامی این افتخارات ارزشمند، برگرفته از میزان عشق و علاقه فراوان ملت ما به فراگیری علم و دانش از طریق خواندن و مطالعه منابع و کتاب‌های گوناگون است. به شکرانه‌ی الهی، تاریخ و گذشته ما، همیشه درخشان و پربار است. ولی اکنون در این زمینه در چه جایگاهی قرار داریم؟ آمار و ارقام ارائه‌شده از سوی مجامع و سازمان‌های فرهنگی در مورد سرانه‌ی مطالعه‌ی هر ایرانی، برایمان چندان امیدوارکننده نمی‌باشد و رهبر معظم انقلاب اسلامی نیز از این وضعیت بارها اظهار گله و ناخشنودی نموده‌اند.

کتاب، دروازه‌ای به سوی گستره‌ی دانش و معرفت است و کتاب خوب، یکی از بهترین ابزارهای کمال بشری است. همه‌ی دستاوردهای بشر در سراسر عمر جهان تا آنجا که قابل کتابت بوده است، در میان دست‌نوشته‌هایی است که انسان‌ها پدید آورده و می‌آورند. در این مجموعه‌ی بی‌نظیر، تعالیم الهی، درس‌های پیامبران به بشر، و همچنین علوم مختلفی است که سعادت بشر بدون آگاهی از آنها امکان‌پذیر نیست. کسی که با دنیای زیبا و زندگی‌بخش کتاب ارتباط ندارد بی‌شک از مهم‌ترین دستاورد انسانی و نیز از بیشترین معارف الهی و بشری محروم است. با این دیدگاه، به‌روشنی می‌توان ارزش و مفهوم رمزی عمیق در این حقیقت تاریخی را دریافت که اولین خطاب خداوند متعال به پیامبر گرامی اسلام(ص) این است که «بخوان!» و در اولین

سوره‌ای که بر آن فرستاده‌ی عظیم‌الشان خداوند، فرود آمده، نام «قلم» به تجلیل یاد شده‌است: «إِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ. الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ» در اهمیت عنصر کتاب برای تکامل جامعه‌ی انسانی، همین بس که تمامی ادیان آسمانی و رجال بزرگ تاریخ بشری، از طریق کتاب جاودانه مانده‌اند.

دانشگاه پیام‌نور با گستره‌ی جغرافیایی ایران‌شمول خود با هدف آموزش برای همه، همه‌جا و همه‌وقت، به‌عنوان دانشگاهی کتاب‌محور در نظام آموزش عالی کشورمان، افتخار دارد جایگاه اندیشه‌سازی و خردورزی بخش عظیمی از جوانان جویای علم این مرز و بوم باشد. تلاش فراوانی در ایام طولانی فعالیت این دانشگاه انجام پذیرفته تا با بهره‌گیری از تجربه‌های گرانقدر استادان و صاحب‌نظران برجسته کشورمان، کتاب‌ها و منابع آموزشی درسی شاخص و خودآموز تولید شود. در آینده هم، این مهم با هدف ارتقای سطح علمی، روزآمدی و توجه بیشتر به نیازهای مخاطبان دانشگاه پیام‌نور با جدیت ادامه خواهد داشت. به‌طور قطع استفاده از نظرات استادان، صاحب‌نظران و دانشجویان محترم، ما را در انجام این وظیفه‌ی مهم و خطیر یاری‌رسان خواهد بود. پیشاپیش از تمامی عزیزانی که با نقد، تصحیح و پیشنهادهای خود ما را در انجام این وظیفه‌ی خطیر یاری می‌رسانند، سپاسگزاری می‌نماییم. لازم است از تمامی اندیشمندانی که تاکنون دانشگاه پیام‌نور را منزلگاه اندیشه‌سازی خود دانسته و ما را در تولید کتاب و محتوای آموزشی درسی یاری نموده‌اند، صمیمانه قدردانی گردد. موفقیت و بهروزی تمامی دانشجویان و دانش‌پژوهان عزیز آرزوی همیشگی ما است.

دانشگاه پیام‌نور

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	هفده
مقدمه.....	نوزده
فصل اول. بررسی شخصیت، تعریف، روش‌های ارزیابی، پژوهش و نظریه‌ها..... ۱	
هدف کلی.....	۱
هدف‌های یادگیری.....	۱
۱-۱ روان‌شناسی شخصیت.....	۱
۲-۱ تعریف‌های شخصیت.....	۲
۱-۲-۱ آن‌گونه که دیگران ما در نظر می‌گیرند.....	۲
۲-۲-۱ ویژگی‌های بادوام.....	۳
۳-۲-۱ ویژگی‌های منحصربه‌فرد.....	۴
۳-۱ مفاهیم و نظریه‌های شخصیت.....	۴
۴-۱ دیدگاه‌های روان‌شناسی شخصیت.....	۵
۵-۱ ارزیابی شخصیت.....	۷
۶-۱ پژوهش در نظریه شخصیت.....	۹
۱-۶-۱ اصطلاحات و مفاهیم.....	۱۰
۲-۶-۱ روش بالینی.....	۱۳
۳-۶-۱ روش آزمایشی.....	۱۴
۴-۶-۱ روش همبستگی.....	۱۷
۵-۶-۱ ضریب همبستگی.....	۱۹
۷-۱ روش‌های ارزیابی و پژوهش در شخصیت.....	۲۰
۱-۷-۱ پرسش‌نامه‌های خودسنجی.....	۲۱
۲-۷-۱ فنون فرافکن.....	۲۳
۳-۷-۱ مصاحبه‌های بالینی.....	۲۷

۲۸	۴-۷-۱ ارزیابی رفتار.....
۲۹	۵-۷-۱ نمونه‌گیری از فکر.....
۳۰	خلاصه فصل اول.....
۳۱	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل اول.....
۳۲	خودآزمایی تشریحی فصل اول.....
۳۳	منابعی برای مطالعه بیشتر.....
۳۷	فصل دوم. روان‌کاوی.....
۳۷	هدف کلی.....
۳۷	هدف‌های یادگیری.....
۳۷	۱-۲ زیگموند فروید-تاریخچه زندگی (۱۸۵۶-۱۹۳۹).....
۳۸	۱-۱-۲ اولین عوامل تأثیرگذار بر نظریه فروید.....
۴۱	۲-۲ نظریه فروید.....
۴۳	۱-۲-۲ مفاهیم اساسی نظریه فروید.....
۴۳	۲-۲-۲ نهاد.....
۴۴	۳-۲-۲ خود.....
۴۴	۴-۲-۲ فراخود.....
۴۵	۵-۲-۲ رابطه بین نهاد، من، فراخود.....
۴۶	۳-۲ نقش نیروهای هوشیار، ناهوشیار و نیمه‌هوشیار در شخصیت.....
۴۶	۴-۲ غرایز و خصوصیات آن‌ها.....
۴۷	۵-۲ اضطراب.....
۴۸	۶-۲ مکانیسم‌های دفاعی.....
۵۴	۷-۲ مراحل رشد روانی-جنسی.....
۶۰	۸-۲ روش‌های ارزیابی و پژوهش در نظریه فروید.....
۶۵	۹-۲ ارزیابی از نظریه فروید.....
۶۶	خلاصه فصل دوم.....
۶۷	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل دوم.....
۶۸	خودآزمایی تشریحی فصل دوم.....
۶۸	منابعی برای مطالعه بیشتر.....
۷۱	فصل سوم. روان‌شناسی خود و روابط شئ.....
۷۱	هدف کلی.....
۷۱	هدف‌های یادگیری.....
۷۱	۱-۳ روان‌شناسی خود.....
۷۲	۲-۳ محدودیت‌ها و نگرانی‌ها.....
۷۳	۳-۳ آنا فروید-تاریخچه زندگی (۱۸۹۵-۱۹۸۲).....

۷۴	۳-۴ نظریهٔ آنا فروید.....
۷۵	۳-۵ مکانیسم‌های دفاعی.....
۷۶	۳-۶ خدمات آنا فروید به روان‌کاوی.....
۷۶	۳-۷ هاینز کوهاث - تاریخچهٔ زندگی (۱۹۱۳-۱۹۸۱).....
۷۸	۳-۸ نظریه کوهاث.....
۸۰	۳-۹ ارزیابی نظریهٔ روابط شیء.....
۸۱	۳-۱۰ درآمدی بر نظریهٔ روابط شیء.....
۸۲	۳-۱۱ ملانی کلاین - تاریخچهٔ زندگی (۱۸۸۲-۱۹۶۰).....
۸۳	۳-۱۲ نظریهٔ ملانی کلاین.....
۸۴	۳-۱۳ مفاهیم نظریهٔ کلاین.....
۸۴	۳-۱۳-۱ وضعیت افسرده.....
۸۴	۳-۱۳-۲ وضعیت پارانوئید-اسکیزوئید.....
۸۵	۳-۱۴ اشیاء درونی.....
۸۵	۳-۱۵ سازمان شخصیت بیمارگونه.....
۸۵	۳-۱۶ تکنیک‌های کلاینی.....
۸۵	خلاصهٔ فصل سوم.....
۸۶	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل سوم.....
۸۷	خودآزمایی تشریحی فصل سوم.....
۸۷	منابعی برای مطالعهٔ بیشتر.....
۹۱	فصل چهارم. روان‌شناسی تحلیلی.....
۹۱	هدف کلی.....
۹۱	هدف‌های یادگیری.....
۹۲	۴-۱ کارل گوستاو یونگ - تاریخچهٔ زندگی (۱۸۷۵-۱۹۶۱).....
۹۴	۴-۲ مفاهیم و اصول بنیادی.....
۹۴	۴-۲-۱ روان.....
۹۷	۴-۲-۲ ایگو (خود، من).....
۹۷	۴-۲-۳ ناهوشیار شخصی.....
۹۷	۴-۲-۴ ناهوشیار جمعی.....
۹۸	۴-۲-۵ کهن الگوها.....
۹۹	۴-۲-۶ پرسونا.....
۱۰۰	۴-۲-۷ سایه.....
۱۰۱	۴-۲-۸ آنیما و آنیموس.....
۱۰۲	۴-۲-۹ خود.....
۱۰۴	۴-۳ نظریه تیپ‌های روان‌شناختی.....
۱۰۵	۴-۳-۱ برون‌گرایی و درون‌گرایی.....

۴-۴	تیپ‌شناسی.....	۱۰۶
۴-۴-۱	تیپ برون‌گرای متفکر.....	۱۰۶
۴-۴-۲	تیپ درون‌گرای متفکر.....	۱۰۷
۴-۴-۳	تیپ درون‌گرای احساسی.....	۱۰۷
۴-۴-۴	تیپ برون‌گرای احساسی.....	۱۰۸
۴-۴-۵	تیپ درون‌گرای حسی.....	۱۰۸
۴-۴-۶	تیپ برون‌گرای حسی.....	۱۰۹
۴-۴-۷	تیپ درون‌گرای شهودی.....	۱۰۹
۴-۴-۸	تیپ برون‌گرای شهودی.....	۱۱۰
۴-۵	رشد شخصیت.....	۱۱۰
۴-۵-۱	خودشکوفایی (تحقق خود).....	۱۱۰
۴-۵-۲	روان‌نژندی و روان‌پریشی.....	۱۱۱
۴-۵-۳	تحلیل رویا.....	۱۱۱
۴-۶	مراحل رشد.....	۱۱۱
۴-۷	ارزیابی و پژوهش در نظریه یونگ.....	۱۱۳
۴-۸	ارزیابی از نظریه یونگ.....	۱۱۵
	خلاصه فصل چهارم.....	۱۱۶
	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل چهارم.....	۱۱۷
	خودآزمایی تشریحی فصل چهارم.....	۱۱۸
	منابعی برای مطالعه بیشتر.....	۱۱۹
	فصل پنجم. روان‌شناسی فردی.....	۱۲۱
	هدف کلی.....	۱۲۱
	هدف‌های یادگیری.....	۱۲۱
۵-۱	آلفرد آدلر-تاریخچه زندگی (۱۸۷۰-۱۹۳۷).....	۱۲۱
۵-۲	مفاهیم و اصول بنیادی.....	۱۲۴
۵-۲-۱	روان‌شناسی فردی.....	۱۲۴
۵-۲-۲	برتری جویی.....	۱۲۵
۵-۲-۳	تحول خلاق و علاقه اجتماعی.....	۱۲۶
۵-۲-۴	احساس حقارت و تلاش برای برتری.....	۱۲۸
۵-۲-۵	سبک زندگی و خود خلاق.....	۱۲۸
۵-۳	رشد شخصیت.....	۱۲۹
۵-۳-۱	سه موضوع اساسی رشد در زندگی.....	۱۲۹
۵-۳-۲	تأثیر والدگری در ابتدای کودکی.....	۱۳۰
۵-۴	ترتیب تولد.....	۱۳۱
۵-۵	رشد هوش.....	۱۳۲

۱۳۳	۶-۵ رشد سبک زندگی سازنده.....
۱۳۳	۱-۶-۵ رشد سبک زندگی مخرب.....
۱۳۴	۷-۵ چهار تیپ اصلی سبک زندگی.....
۱۳۴	۱-۷-۵ تیپ سلطه‌گر.....
۱۳۵	۲-۷-۵ تیپ گیرنده.....
۱۳۵	۳-۷-۵ تیپ اجتنابی.....
۱۳۵	۴-۷-۵ تیپ مفید برای اجتماع.....
۱۳۶	۸-۵ تحلیل رویا.....
۱۳۶	۹-۵ روان‌درمانی آدلری.....
۱۳۷	۱۰-۵ ارزیابی و پژوهش در نظریه آدلر.....
۱۳۹	۱۱-۵ عادات رفتاری.....
۱۳۹	۱۲-۵ ارزیابی از نظریه آدلر.....
۱۴۱	خلاصه فصل پنجم.....
۱۴۲	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل پنجم.....
۱۴۳	خودآزمایی تشریحی فصل پنجم.....
۱۴۳	منابعی برای مطالعه بیشتر.....
۱۴۵	فصل ششم. روان تحلیل‌گری اجتماعی و فرهنگی.....
۱۴۵	هدف کلی.....
۱۴۵	هدف‌های یادگیری.....
۱۴۵	۱-۶ کارن هورنای-تاریخچه زندگی (۱۸۸۵-۱۹۵۲).....
۱۴۸	۲-۶ ماهیت اصلی وجود بشریت.....
۱۴۸	۳-۶ مفاهیم اساسی.....
۱۴۸	۱-۳-۶ نیاز کودکی به امنیت.....
۱۴۹	۲-۳-۶ رقابت‌جویی افراطی.....
۱۵۰	۳-۳-۶ رشد رقابت شخصی.....
۱۵۰	۴-۶ سبب‌شناسی اختلالات روانی در خانواده.....
۱۵۱	۵-۶ استفاده از راهبردهای روان‌رنجور برای فائق آمدن بر احساس اضطراب اساسی.....
۱۵۲	۱-۵-۶ نیاز روان‌نژند برای عاطفه و تأیید.....
۱۵۲	۲-۵-۶ نیاز روان‌نژند برای داشتن همسری سلطه‌طلب.....
۱۵۲	۳-۵-۶ نیاز روان‌رنجور به محدودکردن زندگی با مرزهای باریک.....
۱۵۳	۴-۵-۶ نیاز روان‌رنجور به قدرت.....
۱۵۴	۵-۵-۶ نیاز روان‌رنجور به استثمار دیگران.....
۱۵۴	۶-۵-۶ نیاز روان‌رنجور به تأیید و اعتبار و منزلت اجتماعی.....
۱۵۴	۷-۵-۶ نیاز روان‌رنجور به تحسین.....
۱۵۵	۸-۵-۶ تمایل روان‌رنجور به پیشرفت شخصی.....

۱۵۵.....	۹-۵-۶ نیاز روان رنجور به خودکارآمدی و استقلال.....
۱۵۶.....	۱۰-۵-۶ نیاز روان رنجور به کمال.....
۱۵۶.....	۶-۶ سه گرایش روان رنجور اساسی.....
۱۵۶.....	۱-۶-۶ گرایش مطیع.....
۱۵۶.....	۲-۶-۶ گرایش پرخاشگر و متخاصم.....
۱۵۷.....	۳-۶-۶ شخصیت جدا.....
۱۵۷.....	۷-۶ تضادهای اساسی در روان رنجوری.....
۱۵۸.....	۸-۶ انتقادات هورنای به نظریه فروید.....
۱۵۹.....	۱-۸-۶ آیا زن‌ها واقعاً تمایل دارند که مرد باشند؟ گریز از زنانگی.....
۱۶۰.....	۲-۸-۶ آیا زنان واقعاً از رنج کشیدن لذت می‌برند؟.....
۱۶۲.....	۹-۶ دیدگاه انسان‌گرایی هورنای به رشد.....
۱۶۳.....	۱۰-۶ از خودبیگانگی و خودآرمانی.....
۱۶۴.....	۱۱-۶ برونی‌سازی. تلاش برای نگهداری از خودآرمانی.....
۱۶۴.....	۱۲-۶ ارزیابی از نظریه هورنای.....
۱۶۵.....	خلاصه فصل ششم.....
۱۶۶.....	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل ششم.....
۱۶۷.....	خودآزمایی تشریحی فصل ششم.....
۱۶۷.....	منابعی برای مطالعه بیشتر.....
۱۷۱.....	فصل هفتم. صفات شخصیت.....
۱۷۱.....	هدف کلی.....
۱۷۱.....	هدف‌های یادگیری.....
۱۷۱.....	۱-۷ گوردن آلپورت-تاریخچه زندگی (۱۹۶۷-۱۸۹۷).....
۱۷۳.....	۲-۷ تعریف شخصیت از دید آلپورت.....
۱۷۳.....	۳-۷ مفاهیم اساسی.....
۱۷۳.....	۱-۳-۷ نقش هوشیاری.....
۱۷۳.....	۲-۳-۷ دیدگاه انسان‌گرایی به شخصیت.....
۱۷۴.....	۳-۳-۷ تئوری صفات.....
۱۷۴.....	۴-۳-۷ صفات شخصیت.....
۱۷۵.....	۵-۳-۷ صفات بنیادین، صفات اصلی صفات ثانویه.....
۱۷۶.....	۶-۳-۷ سطوح یکپارچه‌سازی در شخصیت.....
۱۷۶.....	۴-۷ شخصیت سالم (بالغ).....
۱۷۷.....	۵-۷ رشد شخصیت.....
۱۷۷.....	۱-۵-۷ خودجسمانی.....
۱۷۸.....	۲-۵-۷ هویت خود.....
۱۷۸.....	۳-۵-۷ عزت نفس.....

۱۷۸	۴-۵-۷ گسترش خود
۱۷۸	۵-۵-۷ خودانگاره
۱۷۹	۶-۵-۷ خود به عنوان حریفی عاقل
۱۷۹	۷-۵-۷ تلاش شخصی
۱۷۹	۸-۵-۷ خود آشنا
۱۷۹	۶-۷ مداومت و تغییر در رشد شخصیت
۱۸۰	۷-۷ خودمختاری کارکردی
۱۸۱	۱-۷-۷ خودمختاری کارکردی مستمر
۱۸۱	۲-۷-۷ خودمختاری کارکردی شخصی
۱۸۲	۸-۷ هدف‌های نظریه آپورت
۱۸۲	۹-۷ بررسی ارزش‌ها
۱۸۳	۱۰-۷ رفتار در نظریه آپورت
۱۸۳	۱۱-۷ ارزیابی و پژوهش در نظریه آپورت
۱۸۴	۱۱-۷ ارزیابی از نظریه آپورت
۱۸۴	خلاصه فصل هفتم
۱۸۵	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل هفتم
۱۸۶	خودآزمایی تشریحی فصل هفتم
۱۸۷	منابعی برای مطالعه بیشتر
۱۸۹	فصل هشتم. نظام‌های ساختاری
۱۸۹	هدف کلی
۱۸۹	هدف‌های یادگیری
۱۸۹	۱-۸ ریموند کتل -تاریخچه زندگی (۱۹۰۵-۱۹۹۸)
۱۹۱	۲-۸ مفاهیم و اصول نظریه کتل
۱۹۲	۱-۲-۸ تحلیل عاملی
۱۹۲	۲-۲-۸ دسته‌بندی صفات از دید کتل
۱۹۳	۳-۲-۸ صفات سرشتی و صفات محیط ساخته
۱۹۳	۴-۲-۸ صفات توانشی، خلقی و پویشی
۱۹۴	۵-۲-۸ صفات سطحی در برابر صفات عمقی
۱۹۴	۶-۲-۸ صفات عمقی، عوامل اصلی شخصیت
۱۹۵	۷-۲-۸ صفات پویشی (ارگ‌ها، احساس‌ها و نگرش‌ها)
۱۹۶	۸-۲-۸ زنجیره تابعیت و شبکه پویشی
۱۹۶	۳-۸ مراحل رشد شخصیت
۱۹۷	۴-۸ ارزیابی و پژوهش در نظریه کتل
۱۹۸	۵-۸ ارزیابی از نظریه کتل
۱۹۸	خلاصه فصل هشتم

۱۹۹.....	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل هشتم.....
۲۰۰.....	خودآزمایی تشریحی فصل هشتم.....
۲۰۰.....	منابعی برای مطالعه بیشتر.....
۲۰۱.....	فصل نهم. ابعاد شخصیت.....
۲۰۱.....	هدف کلی.....
۲۰۱.....	هدف‌های یادگیری.....
۲۰۱.....	۹-۱ هانس آیزنک- تاریخچه زندگی (۱۹۹۷-۱۹۱۶).....
۲۰۳.....	۹-۲ مفاهیم اساسی.....
۲۰۳.....	۹-۲-۱ تعریف شخصیت.....
۲۰۳.....	۹-۲-۲ ابعاد شخصیت.....
۲۰۴.....	۹-۲-۳ درون‌گرایی- برون‌گرایی.....
۲۰۵.....	۹-۲-۴ روان‌رنجورخویی- ثبات هیجانی.....
۲۰۵.....	۹-۲-۵ روان‌پریش‌خویی- کنترل تکانه.....
۲۰۵.....	۹-۲-۶ رابطه بین درون‌گرایی- برون‌گرایی و روان‌رنجورخویی- ثبات هیجانی.....
۲۰۶.....	۹-۳ نقش اصلی وراثت.....
۲۰۶.....	۹-۴ ارزیابی و پژوهش در نظریه آیزنک.....
۲۰۶.....	۹-۵ مدل پنج عاملی شخصیت: رابرت مک‌کری و پل کاستا.....
۲۰۸.....	۹-۶ مدل شش عاملی شخصیت: مایکل اشتون و کیوم‌لی.....
۲۰۹.....	خلاصه فصل نهم.....
۲۱۰.....	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل نهم.....
۲۱۱.....	خودآزمایی تشریحی فصل نهم.....
۲۱۱.....	منابعی برای مطالعه بیشتر.....
۲۱۳.....	فصل دهم. تقویت و رفتارگرایی رادیکال.....
۲۱۳.....	هدف کلی.....
۲۱۳.....	هدف‌های یادگیری.....
۲۱۳.....	۱۰-۱ بوروس فردریک اسکینر-تاریخچه زندگی (۱۹۰۴-۱۹۹۹).....
۲۱۶.....	۱۰-۲ اصول و مفاهیم.....
۲۱۷.....	۱۰-۳ بررسی شخصیت براساس رفتارگرایی رادیکال.....
۲۱۸.....	۱۰-۳-۱ تقویت.....
۲۱۸.....	۱۰-۳-۲ رفتار پاسخگر و رفتار کنشگر.....
۲۱۹.....	۱۰-۳-۳ شرطی کنشگر.....
۲۲۰.....	۱۰-۳-۴ جعبه اسکینر.....
۲۲۱.....	۱۰-۳-۵ برنامه‌های تقویت.....
۲۲۲.....	۱۰-۳-۶ شکل‌دهی رفتار.....

۲۲۳	۷-۳-۱۰ رفتار خرافی
۲۲۳	۴-۱۰ تقویت و مشکلات انسان
۲۲۴	۵-۱۰ اختلالات رفتاری و رفتاردرمانی
۲۲۵	۶-۱۰ اقتصاد ژتونی
۲۲۶	۷-۱۰ ارزیابی و پژوهش در نظریه اسکینر
۲۲۶	۸-۱۰ ارزیابی از نظریه اسکینر
۲۲۸	خلاصه فصل دهم
۲۲۹	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل دهم
۲۳۰	خودآزمایی تشریحی فصل دهم
۲۳۰	منابعی برای مطالعه بیشتر
۲۳۳	فصل یازدهم. نظریه یادگیری مشاهده‌ای
۲۳۳	هدف کلی
۲۳۳	هدف‌های یادگیری
۲۲۷	۱-۱۱ آلبرت بندورا- تاریخچه زندگی (۱۹۲۵)
۲۳۶	۲-۱۱ نظریه الگوبرداری و یادگیری مشاهده‌ای
۲۳۷	۳-۱۱ سه مدل پایه یادگیری
۲۳۸	۴-۱۱ عوامل مشترک مؤثر بر الگوگیری
۲۳۹	۱-۴-۱۱ فرایندهای یادگیری مشاهده‌ای
۲۳۹	۲-۴-۱۱ تقویت خود
۲۳۹	۵-۱۱ احساس کارآمدی
۲۴۰	۶-۱۱ منابع خودکارآمدی
۲۴۰	۱-۶-۱۱ تجربیات موفق یا موفقیت در عملکرد
۲۴۰	۲-۶-۱۱ الگوسازی اجتماعی یا تجربیات جانشینی
۲۴۱	۳-۶-۱۱ ترغیب اجتماعی یا قانع‌سازی کلامی
۲۴۱	۴-۶-۱۱ واکنش‌های روانی یا برانگیختگی فیزیولوژیکی و هیجانی
۲۴۱	۷-۱۱ مراحل الگوسازی و احساس کارایی
۲۴۲	۸-۱۱ کاربرد نظریه بندورا در درمان
۲۴۳	۹-۱۱ ارزیابی و پژوهش در نظریه بندورا
۲۴۳	۱۰-۱۱ ارزیابی از نظریه بندورا
۲۴۴	خلاصه فصل یازدهم
۲۴۵	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل یازدهم
۲۴۶	خودآزمایی تشریحی فصل یازدهم
۲۴۶	منابعی برای مطالعه بیشتر

۲۴۹	فصل دوازدهم. سلسله‌مراتب نیازها.....
۲۴۹	هدف کلی.....
۲۴۹	هدف‌های یادگیری.....
۲۴۹	۱-۱۲ ابراهام مزلو-تاریخچه زندگی (۱۹۷۰-۱۹۰۸).....
۲۵۲	۲-۱۲ اصول و مفاهیم.....
۲۵۲	۱-۲-۱۲ سلسله‌مراتب نیازها.....
۲۵۳	۲-۲-۱۲ نیازهای اولیه و یا کمبود.....
۲۵۴	۳-۲-۱۲ نیازهای فیزیولوژیک.....
۲۵۴	۴-۲-۱۲ نیازهای ایمنی.....
۲۵۵	۵-۲-۱۲ نیاز به تعلق و دوست داشتن.....
۲۵۶	۶-۲-۱۲ نیاز به احترام.....
۲۵۶	۷-۲-۱۲ فرا نیازها.....
۲۵۸	۳-۱۲ بررسی خودشکوفایی.....
۲۶۱	۱-۳-۱۲ برداشت‌هایی از خودشکوفایی.....
۲۶۳	۴-۱۲ ارزیابی و پژوهش در نظریه مزلو.....
۲۶۴	۵-۱۲ ارزیابی از نظریه مزلو.....
۲۶۷	خلاصه فصل دوازدهم.....
۲۶۸	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل دوازدهم.....
۲۶۹	خودآزمایی تشریحی فصل دوازدهم.....
۲۶۹	منابعی برای مطالعه بیشتر.....
۲۷۱	فصل سیزدهم. خودشکوفایی.....
۲۷۱	هدف کلی.....
۲۷۱	هدف‌های یادگیری.....
۲۷۱	۱-۱۳ کار راجرز-تاریخچه زندگی (۱۹۸۷-۱۹۰۲).....
۲۷۴	۲-۱۳ اصول و مفاهیم.....
۲۷۴	۱-۲-۱۳ تجربه شخصی.....
۲۷۵	۲-۲-۱۳ انگیزه اساسی: تمایل به خودشکوفایی.....
۲۷۹	۳-۱۳ رشد خود در کودکی.....
۲۸۰	۴-۱۳ توجه مثبت.....
۲۸۱	۵-۱۳ شرایط ارزش.....
۲۸۲	۱-۵-۱۳ همخوانی و ناهمخوانی.....
۲۸۲	۶-۱۳ ویژگی‌های افراد کامل.....
۲۸۳	۷-۱۳ کاربرد نظریه راجرز برای درمان.....
۲۸۴	۸-۱۳ گروه‌های رویارویی.....
۲۸۵	۹-۱۳ ارزیابی و پژوهش در نظریه مزلو.....

۲۸۶		۱۰-۱۳ ارزیابی نظریه راجرز.....
۲۸۷		خلاصه فصل سیزدهم.....
۲۸۹		خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل سیزدهم.....
۲۹۰		خودآزمایی تشریحی فصل سیزدهم.....
۲۹۰		منابعی برای مطالعه بیشتر.....
۲۹۳		فصل چهاردهم. سازه‌های شخصی.....
۲۹۳		هدف کلی.....
۲۹۳		هدف‌های یادگیری.....
۲۹۳		۱-۱۴ جورج کلی-تاریخچه زندگی (۱۹۰۵-۱۹۶۷).....
۲۹۵		۲-۱۴ مفاهیم اصلی.....
۲۹۵		۱-۲-۱۴ همه انسان‌ها دانشمند هستند.....
۲۹۶		۳-۱۴ نظریه سازه شخصی.....
۲۹۷		۴-۱۴ سازه‌های شخصی.....
۲۹۷		۱-۴-۱۴ اصل تبعی ساخت.....
۲۹۸		۲-۴-۱۴ اصل تبعی فردیت.....
۲۹۸		۳-۴-۱۴ اصل تبعی سازمان.....
۲۹۸		۴-۴-۱۴ اصل تبعی دوگانگی.....
۲۹۹		۵-۴-۱۴ اصل تبعی انتخاب.....
۲۹۹		۶-۴-۱۴ اصل تبعی گستره.....
۲۹۹		۷-۴-۱۴ اصل تبعی تجربه.....
۳۰۰		۸-۴-۱۴ اصل تبعی نوسان.....
۳۰۰		۹-۴-۱۴ اصل تبعی تجزیه.....
۳۰۱		۱۰-۴-۱۴ اصل تبعی اشتراک.....
۳۰۱		۱۱-۴-۱۴ اصل تبعی جامعه‌جویی.....
۳۰۱		۵-۱۴ ارزیابی و پژوهش در نظریه کلی.....
۳۰۲		۱-۵-۱۴ آزمون خزانه نقش REP.....
۳۰۵		۶-۱۴ کاربرد نظریه سازه‌های شخصی.....
۳۰۶		۷-۱۴ نقش درمانگر.....
۳۰۶		۸-۱۴ ارزیابی از نظریه کلی.....
۳۰۷		خلاصه فصل چهاردهم.....
۳۰۷		خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل چهاردهم.....
۳۰۸		خودآزمایی تشریحی فصل چهاردهم.....
۳۰۹		منابعی برای مطالعه بیشتر.....

۳۱۱	فصل پانزدهم. نیازها.....
۳۱۱	هدف کلی.....
۳۱۱	هدف‌های یادگیری.....
۳۱۱	۱-۱۵ هنری موری-تاریخچه زندگی (۱۹۸۸-۱۸۹۳).....
۳۱۳	۲-۱۵ شخصیت‌شناسی: پرسونولوژی.....
۳۱۵	۳-۱۵ نیازها: برنگیزاننده‌های رفتار.....
۳۱۷	۱-۳-۱۵ نیازهای اولیه و ثانویه.....
۳۱۷	۲-۳-۱۵ نیازهای واکنشی.....
۳۱۷	۳-۳-۱۵ نیاز به پیشرفت.....
۳۱۸	۴-۳-۱۵ نیاز به پیوندجویی.....
۳۱۹	۴-۱۵ رشد شخصیت در کودکی.....
۳۱۹	۱-۴-۱۵ مرحله فضای بسته.....
۳۱۹	۲-۴-۱۵ مرحله دهانی، عقده مساعدت دهانی.....
۳۲۰	۳-۴-۱۵ مرحله مقعدی.....
۳۲۰	۴-۴-۱۵ مرحله میز راهی.....
۳۲۰	۵-۴-۱۵ مرحله تناسلی یا اختگی.....
۳۲۰	۵-۱۵ ارزیابی و پژوهش در نظام موری.....
۳۲۰	۱-۵-۱۵ آزمون اندریافت موضوع TAT.....
۳۲۳	۲-۵-۱۵ برنامه ارزیابی OSS.....
۳۲۳	۶-۱۵ ارزیابی از نظریه موری.....
۳۲۴	خلاصه فصل پانزدهم.....
۳۲۴	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل پانزدهم.....
۳۲۵	خودآزمایی تشریحی فصل پانزدهم.....
۳۲۶	منابعی برای مطالعه بیشتر.....
۳۲۷	پاسخنامه خودآزمایی‌های چهارگزینه‌ای فصل‌ها.....

پیشگفتار

روانشناسی شخصیت یکی از جذاب‌ترین حوزه‌های روان‌شناسی است. در کنار مبحث نظریه‌های روان‌شناسی شیوه‌های سنجش و ارزیابی شخصیت نیز مورد توجه روان‌شناسان و بسیاری از علاقمندان حوزه روان‌شناسی بوده است. در کتاب پیش‌رو تلاش شده است که مهم‌ترین نظریه‌های روان‌شناسی کلاسیک و جدید در حوزه شخصیت که در منابع معتبر وجود دارد در اختیار علاقمندان قرار گیرد. اگرچه به تدوین منبع درسی خود آموز برای دانشجویان کارشناسی‌ارشد توسط دانشگاه اعتقاد ندارم و مطالعه کتاب‌های به روز یا ترجمه خارجی را برای دانشجویان مناسب می‌دانم تلاش کردم در تألیف این کتاب مطالب و نظریاتی را تدوین کنم که در کتاب‌های معتبر لاتین گنجانده شده است و در این میان از کتاب نظریه‌های روان‌شناسی شخصیت ریچارد ریچمن، رابرت اون، کارلوس کارور و میشل شیر، دوان و سیدنی شولتز استفاده کردم. کتاب نظریه‌های شخصیت دکتر حمزه و مهدی گنجی نیز کتاب جامع و کاملی بود که در تدوین مطالب از آن بهره بردم. بنابراین علاقمندان به حوزه روان‌شناسی شخصیت کتابی در پیش‌رو دارند که برای مطالعه نظریه‌های شخصیت کامل است. این کتاب در ۱۵ فصل تدوین شده است. به دلیل محدودیت کتاب‌های درسی پیام‌نور در حجم صفحات مجبور به صرف‌نظر از بعضی نظریه‌ها در کتاب شدم نظریه اریک فرام، اریک اریکسون و نظریات کوچک، نظریه سالیوان و دلارد و میلر که البته اهمیت کمتری نسبت به سایر مباحث دارند از کتاب حذف شدند. در فصل اول تلاش شده است دیدگاه جامعی در رابطه با تعاریف و نظریه‌های روان‌شناسی شخصیت ارائه

شود و همچنین دسته‌بندی و معرفی متخصصان حوزه‌های مختلف که امکان معرفی همه نظریه‌ها در این مجال نبود ولی برای آشنایی خوانندگان از آن‌ها نام برده شد. اگرچه در تدوین این کتاب تلاش شده‌است دقت نظر لازم صورت بگیرد. اما ممکن است نکاتی از چشم نویسنده به دور مانده باشد که از خوانندگان محترم درخواست می‌کنم نظرات و پیشنهادات خود را برای چاپ‌های بعدی به اینجانب منعکس نمایند. در تألیف این کتاب از نظرات ارزشمند دانشجویان دکتری بهره‌مند شدم از خانم‌ها شیلر کیخاونی و ارمغان دماوندیان در این خصوص تشکر می‌کنم. از جناب دکتر فرج‌اللهی دوست عزیزم مدیرکل محترم دفتر تدوین و تولید کتب و محتوای آموزشی دانشگاه پیام‌نور، سرکار خانم طلوعیان به واسطه همکاری مطلوب ایشان در دفتر تدوین دانشگاه برای کمک در انتشار این اثر و ریاست محترم دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه دوست ارجمندم دکتر سرمدی و استاد عزیز جناب آقای دکتر احمد علی‌پور که زحمت ویراستادی این کتاب را تقبل کردند. تشکر می‌کنم و از همکاران خوبم که به‌عنوان ناظر، ویراستاران علمی، ادبی و فرهنگی این کتاب زحمت نظارت و ویراستاری عالمانه را به عهده گرفتند سپاسگزارم.

دکتر مجید صفاری‌نیا

مقدمه

شخصیت مفهومی بنیادین در روان‌شناسی است. اساس بسیاری از نظریه‌های آسیب‌شناسی را، شخصیت تشکیل می‌دهد. بدون آگاهی از نظریه‌های شخصیت، پرداختن به روان‌درمانی ممکن نیست.

هنگامی که شما در جمعی حضور پیدا می‌کنید به صورت خودکار به تفسیر و تحلیل افکار، رفتار و احساسات حاضرین می‌پردازید. ممکن است که در یک میهمانی شام متوجه شوید که یکی از میهمانان به دلیل شکستن یک فنجان چای و لک شدن لباس‌هایش و مبل، به شدت دستپاچه شده و تا آخر شب ناراحتی و تنیدگی خود را حفظ کرده، یا شاید به نظر برسد یکی از حاضرین دوست دارد توجه همه را به خود جلب کند و با در دست گرفتن مجلس و شوخی و لودگی دیگران را سرگرم نماید. در هریک از این موارد شما به سرعت تفسیر و تحلیلی از فرد موردنظر را از ذهن می‌گذرانید که در واقع همان تصویری است که شما از بخشی از شخصیت وی کسب کرده‌اید. این تصویر می‌تواند تنها توصیفی از فرد در موقعیتی خاص ارائه دهد و یا یک تصویر کلی و پایدار باشد.

اگر صحبت از شخصی در میان باشد که شما برای مدت طولانی با او آشنا بوده‌اید مثل یکی از دوستان یا اعضای خانواده، شما قادر خواهید بود وجوه متنوع‌تری از شخصیت وی را مورد تحلیل و تفسیر قرار دهید، از جمله اینکه او به چیزهایی علاقه دارد، چه چیزهایی باعث خشم او می‌شود، چقدر انگیزه و انرژی دارد و...

آنچه که مبنای نظریه‌های شخصیت را تشکیل می‌دهد بسیار شبیه به همان کاری است که ما در تحلیل فردی‌مان از شخصیت افراد انجام می‌دهیم؛ با این تفاوت که

بررسی نظریه‌های شخصیت به شیوه‌هایی منسجم و سازمان‌یافته انجام می‌شود. هرچند که نظریه‌پرداز شخصیت از روش‌های خاص خودش جهت بررسی شخصیت استفاده می‌کند، وجه مشترک همه این شیوه‌ها انسجام سازمان‌یافتگی است.

روان‌شناسی شخصیت در تلاش است به این پرسش پاسخ دهد که چرا اینگونه رفتار می‌کنیم. این رشته به تمامیت افراد و به فردیت آن‌ها به‌عنوان یک موجود پیچیده توجه دارد. در این کتاب تلاش شده با استفاده از منابع مختلف به تعریفی جامع از شخصیت بپردازم و همچنین با نگاهی علمی و به اختصار مهم‌ترین نظریه‌های شخصیت را معرفی نمایم در فصل اول شیوه‌های ارزیابی و روش‌های پژوهش در روان‌شناسی شخصیت معرفی شدند. در همه فصول تلاش شده است اساسی‌ترین مفاهیم نظری یک نظریه‌پرداز مطرح و در انتها منابعی برای مطالعه بیشتر خواننده معرفی شود.

در فصول دو الی هفت نظریات مرتبط با روان‌کاوی و شاخه‌های آن مطرح شد نظریه‌پردازانی چون فروید، کوهات، کلاین، آنا فروید، یونگ، ادلر، هورنای در این فصول معرفی شدند این نظریه‌پردازان بیشتر به تحلیل و بررسی نظریات فروید پرداخته و بسیاری از مفاهیم وی را تأیید و یا نقد کرده‌اند و یا خود مفاهیم جدیدی را در حوزه روان‌کاوی مطرح ساخته‌اند عده زیادی از این نظریه‌پردازان نئو روان‌کاوان نام گرفته‌اند. (نظریه‌پردازان صفات در فصول هفت الی نهم معرفی شدند و نظریه‌هایی چون آلپورت، کتل، آیزنک، ۵ عاملی و ۶ عاملی در این فصول معرفی شدند.) نقطه تحول توجه به صفات شخصیتی از این ایده گالتون نشأت می‌گیرد که عقیده داشت می‌توان برای توصیف ویژگی‌های افراد از لغات موجود در زبان‌های مختلف استفاده کرد. تا سال ۱۹۳۷ نظریه رسمی برای صفات ارائه نشده بود و اولین نظریه رسمی صفات شخصیت توسط آلپورت در همین سال مطرح شد. سپس تحلیل چندگانه ابعاد شخصیت توسط ترستون (۱۹۴۷) انجام شد، کتل (۱۹۴۵) و آیزنک (۱۹۴۷) به مقیاس‌بندی صفات و تحلیل عاملی چند متغیره آن‌ها پرداختند. به تدریج تقسیم‌بندی‌ها و مدل‌های جدیدی از صفات توسط افراد مختلف ارائه شد، مثلاً مدل پنج عاملی شخصیت به اشکال مختلف ارائه شد و در نهایت مدل شش عاملی شخصیت طراحی شد.

رویکرد صفات در نظریه‌های شخصیت بر عوامل و ویژگی‌های سطحی و قابل مشاهده تأکید دارد و در توصیف جنبه‌های آگاهانه و عینی شخصیت از کلمات هر زبان مانند: دوستی و شجاعت استفاده می‌کنند. در این رویکرد از روش آزمایشگاهی بیشتر از مشاهده بالینی استفاده می‌شود (آون، ۲۰۰۳).

فصل دهم و یازدهم به رویکرد یادگیری و یادگیری اجتماعی اختصاص یافته است در این رویکرد یادگیری و یادگیری اجتماعی به جای استفاده از مفاهیمی چون ناهشیار، هوشیار، انگیزه، نیاز و سائق از مفاهیم رفتار قابل مشاهده، محرک، پاداش و تقویت استفاده شده و سال‌ها به عنوان نیروی مسط در روان‌شناسی گسترده بود. اسکینر یکی از متنقدترین روان‌شناسان قرن بیستم و از بنیان این رویکرد رفتاری بود و نظریه‌های اسکینر و بندورا به عنوان نمایندگان این رویکردها در فصول دهم و یازدهم معرفی شدند. در فصول دوازدهم و سیزدهم رویکردهای انسان‌گرایی معرفی شدند این جنبش در دهه ۶۰ قرن بیستم مطرح و در دهه ۱۹۷۰ شکوفا شد. رویکرد انسان‌گرا در این کتاب با معرفی نظریه‌های مزلو و راجرز ارائه می‌شود. نظریه این دو دانشمند بر مفاهیم خودشکوفایی، رشد شخصی، نیازهای رشدی، اراده آزاد و تأکید بر خودآگاهی و هوشیاری است که در صفحات بعد بیشتر توضیح داده خواهد شد.

در فصل چهاردهم نظریه کلی به عنوان نماینده نظریات شناختی معرفی شده است و در انتها نظریه هنری موری به عنوان نقش بزرگ وی در معرفی نیازها و آزمون TAT به صورت مجزا معرفی شده است. در پایان هر فصل شیوه‌های ارزیابی این نظریه‌ها سوالات چهارگزینه‌ای و تشریحی برای آمادگی علاقمندان قرار گرفته است.